

ЕКОНОМИКА

Билјана Петревска

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

Билјана Петревска

ЕКОНОМИКА

Штип, 2022

Автор:
Билјана Петревска

ЕКОНОМИКА

Рецензенти:
Оливер Филиповски
Владимир Китанов

Лектор:
Слаѓан Спасовски

Уредник:
Билјана Петревска

Техничко уредување:
Билјана Петревска

Дизајн на корица:
Христијан Настески

Издавач:
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Објавено во е-библиотека:
<https://e-lib.ugd.edu.mk>

DOI: <https://www.doi.org/10.46763/9786082449111>

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

658.1/.5(075.8)

ПЕТРЕВСКА, Билјана
Економика [Електронски извор] / Билјана Петревска, - Штип :
Универзитет „Гоце Делчев“, Факултет за туризам и бизнис логистика, 2022

Начин на пристапување (URL): <http://e-lib.ugd.edu.mk/1074>. - Текст во PDF формат, содржи 268
стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 06.09.2022. -
Библиографија: стр. 265-268

ISBN 978-608-244-911-1

а) Економика -- Високошколски учебници
COBISS.MK-ID 58103301

ПРЕДГОВОР	viii
1 ГЛАВА: ОСНОВНИ ЕКОНОМСКИ ПОИМИ И КОНЦЕПТИ	9
1 Основни економски поими и концепти	13
1.1 Поим и предмет на проучување на Економиката	13
1.1.1 Задача и цели на Економиката	15
1.1.2 Научни методи	15
1.1.2.1 Истражувачка процедура на Економиката	19
1.1.3 Меѓусебни односи на Економиката со другите научни дисциплини	19
1.2 Општи поими за Економиката	21
1.3 Инпути и аутпути во економијата	23
1.4 Законот за реткоста	24
1.5 Опортунитетен трошок	24
1.6 Централниот економски проблем	25
1.7 Основните економски модели	27
1.7.1 Границата на производните можности (ГПМ) на општеството	27
♣ Примери за појаснување на моделот ГПМ	28
1.7.2 Кружното движење во економијата	31
1.8 Микроекономија и макроекономија	32
1.8.1 Микроекономијата	33
1.8.2 Макроекономијата и клучните макроекономски поими	34
1.8.2.1 Фискалната политика	40
1.8.2.2 Монетарната политика	42
♣ Прашања за дискусија	44
2 Понудата и побарувачката	45
2.1 Понудата и крива на понудата	45
2.2 Побарувачката и крива на побарувачката	49
2.3 Усогласување на понудата и побарувачката	54
2.4 Еластичност на понудата и побарувачката	56
2.4.1 Ценовна еластичност на понудата	58
2.4.2 Ценовна еластичност на побарувачката	59
♣ Решени задачи за пресметување на ценовната еластичност на побарувачката	60
♣ Прашања за дискусија	64
♣ Задачи за вежбање	64
3 Теоријата на производството	66
3.1 Форми на деловните организации	66
3.2 Производната функција	67
3.3 Вкупен, маргинален и просечен производ	68
♣ Решени задачи за пресметување вкупен, маргинален и просечен производ	72
3.4 Комбинација и заемна супституција на факторите на производство	74
♣ Решени задачи за пресметување комбинација на фактори на производство	76
3.5 Економии од обем	78

♣ Прашања за дискусија	80
♣ Задачи за вежбање	80
4 Потрошувачка, штедење и инвестиции	83
4.1 Расположливиот доход	83
4.2 Потрошувачката	83
4.3 Штедењето	85
4.4 Функција на потрошувачката и функција на штедењето	85
4.5 Маргиналната склоност кон потрошувачката и маргиналната склоност кон штедењето	87
♣ Решени задачи за пресметување маргинална склоност кон потрошувачката и маргинална склоност кон штедењето	88
4.6 Инвестициите	92
♣ Прашања за дискусија	95
♣ Задачи за вежбање	95
5 Пари	97
5.1 Клучни поими за парите	97
5.1.1 Историски развој на парите	97
5.1.2 Функции на парите	99
5.1.3 Вредноста на парите	100
5.1.4 Основните монетарни агрегати	101
5.1.5 Побарувачка на пари	101
5.2 Кредитен и паричен мултипликатор	102
♣ Решени задачи за пресметување кредитен и паричен мултипликатор	103
♣ Прашања за дискусија	108
♣ Задачи за вежбање	108
6 Бруто-домашен производ	109
6.1 Интермедијари	110
6.2 Номинален и реален бруто-домашен производ	111
♣ Решени задачи за пресметување номинален БДП, реален БДП и БДП дефлатор	113
6.3 Бруто-национален производ	116
♣ Прашања за дискусија	116
♣ Задачи за вежбање	117
2 ГЛАВА: ТРОШОЦИ	119
1 Поим и карактеристики на трошоците	121
2 Видови трошоци	122
2.1 Трошоци според трошењето елементи на производство	123
2.2 Трошоци според местото на кое се појавиле	123
2.3 Трошоци според распоредувањето	123
2.4 Трошоци според начинот на утврдување	124
2.5 Трошоци според движењето	124
2.5.1 Вкупни трошоци: фиксни и променливи трошоци	124
2.5.2 Просечни трошоци: фиксни и променливи трошоци	128
2.5.3 Маргинални трошоци	129

♣	Решени задачи за пресметување трошоци	131
♣	Прашања за дискусија	132
♣	Задачи за вежбање	133
	3 ГЛАВА: СРЕДСТВА	135
1	Поимни определби за средства	137
2	Основни средства	137
2.1	Поим, карактеристики и поделба на основните средства	137
2.2	Трошење на основните средства	139
2.3	Одржување на средствата	140
2.4	Вредност и капацитет на основните средства	140
2.4.1	Вредност на основните средства	140
2.4.2	Капацитет на основните средства	141
2.5	Амортизација на основните средства	143
2.5.1	Временска амортизација	143
2.5.2	Функционална амортизација	145
2.5.3	Комбинирана амортизација	145
♣	Решени задачи за пресметување временска, функционална и комбинирана амортизација	145
3	Обртни средства	151
3.1	Поим, карактеристики и поделба на обртните средства	151
3.2	Кружно движење, коефициент на вртење и време на обрт	152
3.3	Фактори од кои зависи големината на обртните средства	154
3.3.1	Објективни фактори	154
3.3.2	Субјективни фактори	155
♣	Решени задачи за пресметување степен на искористеност на сместувачки капацитети, степен на искористеност на капацитети за исхрана, коефициент на вртење и време на обрт	155
♣	Прашања за дискусија	157
♣	Задачи за вежбање	158
	4 ГЛАВА: КАЛКУЛАЦИИ	159
1	Поим и задачи на калкулациите	161
2	Принципи за изработка на калкулација	162
3	Видови калкулации и нивно составување	162
3.1	Калкулации по време на составување	162
3.2	Калкулации според пресметувањето на цена на одделни производи и услуги	163
3.3	Калкулации по местото на трошоци	163
3.4	Калкулации по методот на составување	163
3.4.1	Делбена (дивизиона) калкулација	164
♣	Решена задача за составување чиста дивизиона калкулација	164
♣	Решена задача за составување чиста дивизиона калкулација со помош на еквивалентни броеви	165
3.4.2	Додавна калкулација	166

♣ Решена задача за составување додавна калкулација	167
3.4.3 Калкулација на врзани производи	168
♣ Решена задача за составување калкулација на врзани производи	168
3.4.4 Калкулација по методот на директни трошоци	169
♣ Решена задача за составување калкулација по методот на директни трошоци	170
♣ Прашања за дискусија	171
♣ Задачи за вежбање	171
5 ГЛАВА: КВАЛИТЕТ НА ЕКОНОМИЈАТА	174
1 Поим за квалитет на економијата	176
2 Поим за основните економски принципи на работењето	177
3 Продуктивност – поим и значење	177
3.1 Фактори на продуктивност	178
3.2 Мерење на продуктивност	182
3.3 Анализа на продуктивност	183
♣ Решени задачи за пресметување продуктивност	183
4 Економичност – поим и значење	186
4.1 Фактори на економичност	187
4.2 Мерки за зголемување на економичноста	187
4.3 Мерење на економичност	188
4.4 Анализа на економичност	189
♣ Решени задачи за пресметување економичност	190
5 Рентабилност - поим, значење и фактори на рентабилност	193
5.1 Мерење на рентабилност	195
5.2 Анализа на рентабилност	196
5.3 Праг на рентабилност	196
♣ Решени задачи за пресметување рентабилност и праг на рентабилност	198
♣ Прашања за дискусија	199
♣ Задачи за вежбање	200
6 ГЛАВА: ЕКОНОМИКА НА ТУРИЗАМ	202
1 Поим и предмет на проучување на Економиката на туризам	205
2 Влијанијата на туризмот	206
2.1 Некономските влијанија на туризмот	207
2.1.1 Директните некономски влијанија на туризмот	207
2.1.2 Индиректните некономски влијанија на туризмот	208
2.1.3 Социо-културните влијанија на туризмот	208
2.1.3.1 Позитивните социо-културни влијанија на туризмот	208
2.1.3.2 Негативните социо-културни влијанија на туризмот	209
2.1.4 Влијание на туризмот врз животната средина	210
2.1.4.1 Позитивните влијанија на туризмот врз животната средина	211
2.1.4.2 Негативните влијанија на туризмот врз животната средина	211
2.2 Економските влијанија на туризмот	212

2.2.1 Позитивните економски влијанија на туризмот	214
2.2.1.1 Директните економски влијанија на туризмот	214
2.2.1.2 Индиректните економски влијанија на туризмот	222
2.1.2 Негативните економски влијанија на туризмот	223
3 Мултипликативните влијанија на туризмот	224
3.1 Поим за теоријата на мултипликација	224
3.2 Видови мултипликатори	227
3.3 Коефициент на мултипликација	227
3.4 Значење на мултипликаторот	230
4 Туристичката сателитска сметка	231
4.1 Поим и карактеристики на туристичката сателитска сметка	231
4.2 Елементи и значење на туристичката сателитска сметка	234
5 Туристичкиот пазар – поим, карактеристики и поделба	239
5.1 Туристичките потреби	242
5.2 Туристичката понуда – поим, карактеристики и фактори	243
5.3 Туристичката побарувачка – поим, карактеристики и фактори	244
5.4 Туристичката потрошувачка	247
5.5 Туристичкиот производ – поим и карактеристики	249
6 Концептот на туристичката политика	252
6.1 Поим, значење и видови туристичка политика	252
6.2 Задачи, фактори и цели на туристичката политика	254
7 Организационата структура на туризмот	256
7.1 Моделите на организационата структура на туризмот	257
7.2 Мерките и инструментите на туристичката политика	259
♣ Прашања за дискусија	261
ЛИТЕРАТУРА	265

ПРЕДГОВОР

Ракописот е наменет првенствено за студентите кои го изучуваат предметот Економика на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Основна цел е да им помогне на студентите во совладување на најважните економски поими и концепти. Нивото и стилот на обработка на материјата се приспособени кон знаењата и потребите на студентите од додипломските студии.

Начинот на појаснување на сите обработени прашања е многу пристапен. Оттука и можноста за користење на овој материјал не само од студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика, туку и пошироко. Имајќи предвид дека е ова прво издание, не е исклучена можноста да има одредени недостатоци, па секоја сугестија и забелешка ќе бидат прифатени со посебно задоволство.

Учебникот е напишан со јасен и разбирлив јазик, методолошки структуриран во десет глави кои меѓу себе се надополнуваат. Секој дел започнува со кратко информативно појаснување за точките кои ја обработуваат главната тема. Воедно, поставени се целите на учење кои студентите треба да ги постигнат. Во секоја тема се вклучени примери на решени задачи со цел да ја доближат материјата до студентите. По секоја тема се понудени се прашања за дискусија што им овозможува на студентите да проверат дали ја разбрале наставната материја целосно. Истовремено, дадени се задачи за вежбање со понудено решение за самоконтрола како дополнителна подготовка за полагање колоквиуми. На крајот на ракописот се соодветно нотирани библиографските единици.

Учебникот се состои од шест глави кои ги покриваат најзначајните теми кои вообичаено се сретнуваат во литературата од оваа област. Во првата глава се обработени најелементарните економски поими и концепти кои се однесуваат на запознавање со поимот, предметот на проучување и методологијата на Економиката како наука, а воедно се појаснети основните поими за понуда и побарувачка, производна функција, потрошувачка, штедење и инвестиции, пари и бруто-домашен производ. Во втората глава се појаснети поимот и карактеристиките на трошоците заедно со начинот за нивно пресметување. Најважните концепти за управување со средствата се презентирани во третата глава. Четвртата глава ги разработува најважните принципи на составување калкулации, додека петтата глава е во целост посветена на управувањето со квалитетот на економијата. Шестата глава ги разработува основните постулати на Економика на туризам што е од посебно значење бидејќи ракописот е наменет и за студенти кои студираат туризам.

За подобноста, значењето и оправданоста на овој труд говори позитивниот извештај на рецензентите. Голема благодарност упатувам до проф. д-р Оливер Филипоски и доцент д-р Владимир Китанов од Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип, кои со своите коментари, предлози и забелешки придонесоа за зголемување на квалитетот на ракописот.

Искрено се надевам дека оваа книга ќе им биде од помош на сите студенти кои како определба во своето формално образование се одлучиле да ги осознаат основните економски поими. Одговорноста за сите грешки, пропусти и недостатоци што можат да се пронајдат низ текстот, е само моја.

Билјана Петревска
Јули, 2022 год.

